

dia venguem-nos-en *jaure*, ço és lo dia de Cinquagesma, a Nomalt» (doc. dels templers catalans a la frontera Múrcia-Almeria, Finke, *Acta Ar.* III, 124); també en el de 1325 (que hem donat amb context a *hostejar HOST*), ib. III, 482, i en un de Montblanc-Guardialada, de 1396 (*BABL* x, 424); l'*InuLC* assenyala en documents ross. *jaber* en els anys 1369, 1389, 1395, 1398, i amb la grafia *jaser* els anys 1313, 1318, 1330 i 1372: és a dir que en el Rosselló l'evolució estigués més retardada, tant en el que es refereix a la terminació de l'infinitiu, com en l'eliminació definitiva del fonema arcaic *ð*.

Altreament heus aquí d'altres formes de la conjugació, col·leccionades per Alart en els seus documents: Subj. Pres. 3: *jagua* 1346, 1381; Subj. Pres. 6: *jaguen* 1419; fut. *jaurà* 1310, a Perpinyà *jauran* 1325; pf. 3: *jac* 1378, 1430, pf. 6: *jagren* 1364. Fora d'això no ens detindrem a indicar més formes conjugades, matèria que pertany a la morfologia, no pas al diccionari.

Modernament apareix la forma *jeure* amb *e* tònica, fet també d'arrel morfològica més que lexical, i no pas fonètica: per a l'explicació bastarà limitar-nos a referir a les dades que en donaren i als conjunts en què el van posar Fabra (*RHisp.* xvii, 1907, 2) i jo mateix (*EntreDL* I, 87). No hi ha dubte que la forma amb *è* (bal. *è*) ja era força estesa amb caràcter de vulgarisme en els segles baixos, però la llengua literària li oposà tenaç resistència, de manera que encara tots els escr. Renaix. (fora dels últims) i els diccs. d'aquell temps (*DTol.*, Lacav., Lab. 1840-1888 etc.) es negaren a admetre-la, fins que el moviment de L'Avenç decidí descartar ja l'altra (gram. de Fabra des de 1891; a Mallorca *jeüre* és ja l'única forma registrada pel *DFgra.*, 1840).

Avui dia l'àrea de *žšurə* és comuna a totes les Illes (*BDLC* iv, 212), incloent-hi també Eivissa: «acostar-se» (*PzCabr.*), 'fer nit': «*žavui* anirà a *žšurə* a Sant Miquel?» (St. Joan de Labritja, 1963). En canvi hi ha *jaure* a tot el P. Val., algunes comarques ross. i del cat. or. muntanyenc del Nord, i si fa no fa a tot el cat. occidental (*jeure* aquí només com a intrusió recent de les localitats més accessibles a la pressió del cat. central). És *jaure* per exemple al peu del Cadí: «la llebra no té cau: la *lèbra žau*: no fa jaç», Tuixén (1964); a Urgellet-Andorra: «a La Jaguda los animals hi tenen la regudida: hi van a *žšure*» (Aós, 1959); *jau* i *jaure* pertot a l'Alt Pallars (Tor, 1932 etc.); a Benasc arriba a fer-se sinònim de 'dormir' parlant de certes bèsties, com els porcs: *els llitons čšen* «los cerdos duermen» (Ferraz, 46).

En algunes parts de les Marques d'Aragó el mot avui ha caigut en desús, substituït per *estar gitat*, per exemple a Fraga (*BDLC* x, 242), i igualment no sols en el valencià central, sinó a bona part de les comarques valencianes (*BDLC* x, 192, 186). Val a dir que en moltes comarques, mort del tot no ho és, ni tan sols a la zona de l'Albufera, en les quals resta en certs usos especials, almenys (al Palmar) hi ha una espècie d'ormeiç de xarxa per pescar, anomenat *mornell a čšure*, que els reglaments populars dels pescadors al-

buferencs, els manen no admetre més que en els estius (1962).

DERIV.: *Jaedor* o **jagudor* (*žagudó*) 'lloc on jeu o fa nit el bestiar' Flix, 1935. **Jaguda* id.: paratge on el bestiar fa jaça al descobert: Vallespir *la žagúda* del Pas de l'Avet (cap als orígens de la Ribera de la Fou), *la žagúde* d'en Noi, Montferrer (1959). *Jaient* part. act. «desde la serra / que --- ovira l'ampla terra / *ja-yenta* arrodonir-se en sa rodàlia, / com un escut esmeragdí que volta / lo gran riu Occè», *Atl.* VII, 16.5; m. 'forma de jeure', 'jaciment, jaç, sostre, capa, tongada' «los mals chrestians en quin *jaent* estaven d'allà, e la calavera li respòs ---», Ss. XIV-XV, *Rec. d'Eximplis* d'Ag. (I, 309); 'inclinació, tirat, afició, propensió': «les dones --- més que'l penel / les muda l vent: / may llur *jabent*, / nunc' ha sa stiba / ---», JRoig (*Spill*, v. 622); «per a veure si mudava de *jaient*, en 1791 fou enviat a la Universitat de Leipzig», «per força llur pensament ha d'agafar un *jaient* d'esterilitat», Maragall (*Ed. d'Ofterdingen*, O. C. I, 576a, 585b). *Jeguera*. Duplicat culte: '(estàtua) *jaçent*' [*Diccionari Ortogràfic*]; *jaçència* [Llull]. *Jaciment* [*Diccionari Ortogràfic*].

Jaç, del ll. vg. *JACIUM, comú a l'oc. ant. i mod. *jatç*, fr.-prov. i fr. central *jas* (*FEW* v, 6-8), it. dial. *jazzo* que és propi del Sud d'It. «giaciglio», on ja es troba cap als Ss. VIII-IX (*Codex Cajetanus*, AGI XVI, 23; Rohlf, *It. Gramm.*, § 1172), cal. *jazzu* «agghiaccio, recinto in cui i pastori chuočno gli animali durante la notte» (propagat fins al grec de Rochudi, Cal.; Rohlf, *RLiR* II, 293), piem. *gias* «letto delle bestie» (Rohlf, *It. Gr.*) i diverses parlars lombards i ligurs (*FEW*); per al fr.-prov. *jas*, Feroz id., it. dial. *agghiaccio*, cors *ajaccio* «réfuge, escale» (d'on el nom de la ciutat d'*Ajaccio* capital de l'illa), cf. JEDuffour, *Mélanges Neufbourg* 1942, 27-40 (cf. Roques, *Rom.* LXVII, 373).

En català es documenta des de la fi del S. xv: «Mon marit és un fadàs / presumptuós, / qui vol fingir de ses amò(ri)s / al qui l'entén; / puix ha begut, al lit s'estén; / cridau què s valla: / cremar podeu del *jas* la palla, / que no-u sentrà», «potro brau la squerd'els fique, / y com m'a<r>resten!; / onços vells breument los cresten, / per manera / que en *jaç* o en larga era, / no-s puixen moure, / on pluja de morters de coure / allí -ls reblesca!», *Colloqui de les Dames*, vv. 644, 876. «La llebre no fa *žás*» (Tuixén, supra); 'de la llebre' 'de l'home' i fer es *jas* Mall. (*DFgra.*).

Principals accs. peculiars: *jaç del riu* 'llit, mare' (*CostManc.* II); *fer jaç* 'fer estada' CastPna.: «no dueren *fer* molt de *jaç* el rei i els magnats del seu següici a Morella, esta vegada», Honorí Garcia (*BSCC* xv, 153). *Fer-se el jaç* 'arranjar-se un afer hàbilment': «preveyent que mossèn Joan no tenia hereu a qui llegarla, tractava, com vulgarment se diu, de fer-se ella mateixa l *jas*: almenys així ho murmuraven males llegendies», MrnVayreda (*Sang Nova* I, vii, 56); i vist des d'un altre caire: *veure el jaç* 'veure-li la trampa o la intenció (a algú)' en el Berguedà (Olvan, 1954); s'especialitza sobretot com a designació del material que